

Խմբագրատան հասցէ՝

Պէյրուօ. Նահր Իպրահիմ փ.,
Թէքէէն Կեդրոն, 2-րդ յարկ, Ժըմմէյզի

Երեւան. Մամուլի շէնք, Հիմնական
Մասնաշէնք, 2-րդ յարկ, 213ա,
Արշակունեաց 2

Երեքշաբթի 02.08.2022

85րդ Տարի, թիւ 78 (22,548)

1500 Լ.Ո. / 8 Էջ

@ zartonkadl@gmail.com

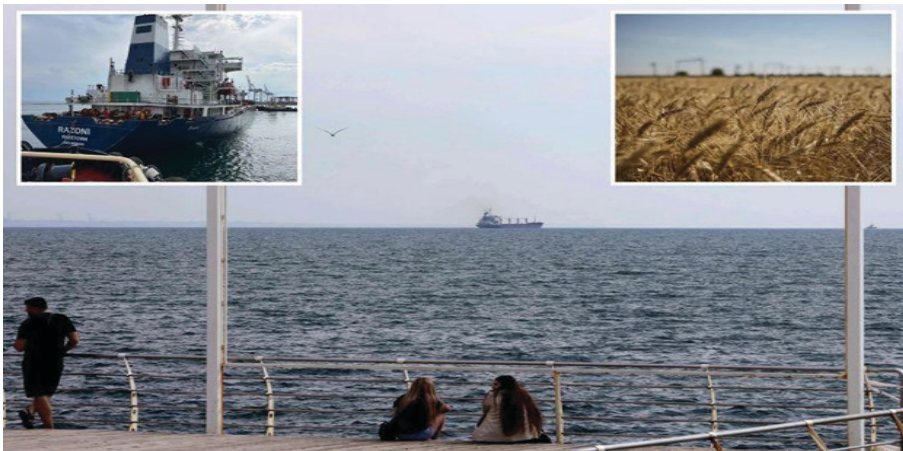
+961 1 444225
+961 81 306 447

www.zartonkdaily.net
facebook.com/zartonkdaily

P.O.BOX 11-617 Beirut-Lebanon

Լիբանանեան Լուրեր

Օտեսայի Նաւահանգիստէն Դուրս Եկած Եւ Ցորենով Բեռնուած Առաջին Նաւը Պիտի Ուղղուի Պէյրուօ

Երկուշաբթի առաւօտեան ժամը 8.30-ին ցորենով բեռնուած առաջին նաւը դուրս եկած է ուքրանական նաւահանգիստէն, տեղեկացուցած է Թուրքիոյ պաշտպանութեան նախարարութիւնը: Այս մասին կը հաղորդէ «Արեւելք»ը: «Առաջին նաւը Օտեսայէն պիտի մեկնի ժամը 8.30-ին», - նշուած է յայտարարութեան մէջ:

Թուրքիոյ նախագահի պաշտօնական ներկայացուցիչ Իպրահիմ Զալընը աւելի վաղ տեղեկացուցած էր, որ Ուքրանիայէն ցորենի տեղափոխումը կրնայ սկսիլ 1 օգոստոսին: Անոր տուեալներով՝ բեռնումն արդէն աւարտած է: Իսթանպուլի համակարգող կեդրոնի ներկայացուցիչները պիտի հետեւին նաւուն արբանեակի օգնութեամբ:

Նշենք, որ երեկ առաւօտ լիբանանեան բազմաթիւ լրատուական միջոցներ, յատկապէս այս նաւուն մասին խօսելով, նշած էին, որ Օտեսայէն բեռնուած ցորենը պիտի ուղարկուի դէպի Պէյրուօ:

Յիշեցնենք, որ Իսթանպուլի մէջ 22 յուլիսին տեղի ունեցած է բազմակողմ համաձայնագրերու ստորագրում ռուսական մթերքներու արտահանման սահմանափակումներու հանման եւ ուքրանական ցորենը տեղափոխելու գործին մէջ Ռուսիոյ աջակցելու մասին: Գործարքը, որ ստորագրած են Ռուսիոյ, Թուրքիոյ, Ուքրանիոյ եւ ՄԱԿ-ի ներկայացուցիչները, կ'ենթադրէ ուքրանական ցորենի, պարէնի եւ պարարտանիւթերու դուրսբերումը Սեւ ծովի երեք նաւահանգիստներով, ներառեալ Օտեսան:

Հայկական Լուրեր

Անհանգստանալու եւ խուճապի Մատնուելու Կարիք Չկայ, Ամէն Ինչ Մեր Չինուած Ուժերու Վերահսկողութեան Տակ Է. Դաւիթ Բաբայեան

Արցախի արտաքին գործոց նախարար Դաւիթ Բաբայեան Facebook-ի իր էջին միջոցով անդրադարձած է Արցախի եւ Ազրայէճանի սահմանագծոյ վրայ տիրող իրավիճակին՝ նշելով, որ անհանգստանալու եւ խուճապի մատնուելու կարիք չկայ:

«Խօսելով Արցախի մէջ տիրող իրավիճակին մասին, ըսեմ, որ անհանգստանալու եւ խուճապի մատնուելու կարիք չկայ, ամէն ինչ կը գտնուի մեր զինուած ուժերու վերահսկողութեան տակ. միայն կը խնդրեմ հետեւիլ բացարձակապէս պաշտօնական լրահոսին եւ սադրանքներու չդիմել», - գրած է ան:

Ազրայէճանական Ստորաբաժանումները Սադրանքի Դիմած են՝ Կատարելով Սահմանագիծը Հատելու Փորձեր

Օգոստոս 1-ին, ժամը 09:00-էն սկսեալ, Արցախի Հանրապետութեան հիւսիսային եւ հիւսիս-արեւմտեան սահմանագծոյ վրայ մը հատուածներու վրայ ազրայէճանական ստորաբաժանումները դիմած են սադրանքի՝ կատարելով սահմանագիծը հատելու

փորձեր, որոնք կասեցուած են ՊԲ ստորաբաժանումներուն ուժերով: Այս մասին կը տեղեկացնէ Արցախի Հանրապետութեան պաշտպանութեան նախարարութիւնը:

Հայկական կողմէն կորուստներ չկան:

Իրադրութիւնը կը շարունակէ մնալ լարուած:

Կատարուածին մասին հանգամանալից տեղեկատուութիւն տրամադրուած է ռուսական խաղաղապահ զօրակազմի հրամանատարութեան:

ՎԱՀԱՆ ԹԵԹԵԱՆ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Նկարագրի Կերտման Հնոց

Արձանագրութիւնները կը վերսկսին Սեպտեմբեր 6-ին
Երկուշաբթիէն Ուրբաթ կ.ա. ժամը 9:00 – 12:00

+961 1 260 525 / +961 1 260 574

info@vahantekeyan.com

vahantekeyan.com

ԿՈՉ

Հայկական Մշակութային Ժառանգության Ոչնչացման Վտանգը Արցախում

Երեւան, 19.07.2022 թ.

2022 թ. յուլիսի 15-19-ը Երեւանի պետական համալսարանում եւ Հայ Առաքելական եկեղեցու Վայոց ձորի թեմում տեղի ունեցաւ «Արցախի մշակութային ժառանգութիւնը» խորագրով միջազգային գիտաժողով: Աւելի քան երեսուն օտարերկրացի եւ հայ գիտնականներ ու փորձագէտներ քննարկեցին Լեռնային Ղարաբաղի (Արցախ) տարածաշրջանում մշակութային արժեքների ստեղծման, պատմական զարգացման եւ ներկայիս վտանգաւորութեան խնդիրները: Այս արժեքները պատկանում են հայկական մշակոյթին, որով նաեւ մաս են կազմում համաշխարհային քրիստոնէական հնագոյն ժառանգութեան: Պարբերական դարձած գիտաժողովի շարժառիթը 2021 թ. մարտի 4-ին ստուարաթիւ գիտնականների կողմից հրապարակուած կոչն էր՝ ի պաշտպանութիւն Արցախի մշակութային կոթողների: Այն մատնացոյց էր անում տեղի հայ բնակչութեան եւ նրա մշակութային ժառանգութեան խիստ վտանգաւորութիւնը:

Դրանից առաջ բազմաթիւ միջազգային կազմակերպութիւններ, որպիսիք են՝ Եկեղեցիների համաշխարհային խորհուրդը, Գերմանացի կաթոլիկների կենտրոնական կոմիտեն եւ Ռենովաբիս Արեւելաեւրոպական օժանդակութեան հիմնադրամը, հռչակագրեր էին հրապարակել հայ բնակչութեան տառապանքի եւ մշակութային ժառանգութեան վտանգուած լինելու վերաբերեալ: Նաեւ Եւրոխորհրդի Խորհրդարանական համաժողովը (PACE) 2021 թ. սեպտեմբերի 27-ի որոշման մէջ եւ ԱՄՆ Պետական դեպարտամենտը 2022 թ. յունիսի 2-ի Ադրբեջանում կրօնական ազատութեան մասին զեկոյցում արտայայտել են իրենց դիրքորոշումը: Այնուհետեւ՝ ՄԱԿ-ի Արդարադատութեան միջազգային դատարանը 2021 թ. դեկտեմբերի 7-ի որոշմամբ Ադրբեջանին կոչ է արել ձեռնարկել բոլոր անհրաժեշտ միջոցները՝ վանդալիզմի եւ հայկական մշակութային ժառանգութեան կոթողների պղծման գործողութիւնները կանխելու եւ պատժելու համար: Ի վերջոյ, 2022 թ. մարտի 10-ին Եւրախորհրդարանը խստագոյնս դատապարտել է Ադրբեջանի կողմից շարունակուող այն քաղաքականութիւնը, որն ուղղուած է Արցախում եւ շրջակայ տարածքներում հայկական մշակութային ժառանգութեան ոչնչացմանն ու, առհասարակ, վերջինիս գոյութեան ժխտմանը:

Այս ամենի դրդապատճառը Ադրբեջանի Նախագահ Իլհամ Ալիեւի՝ Ծակուռի գիւղի 12-րդ դարի Ս. Աստուածածին հայկական եկեղեցի այցի ժամանակ արուած յայտարարութիւնն է, որ այնտեղից հեռացուելու են հայերէն վիմագիր արձանագրութիւնները: Բացի այդ, Ադրբեջանի մշակոյթի նախարար Անար Զարիմովը 2022 թ. փետրուարի 3-ին իրազեկեց մի աշխատանքային խումբ ստեղծելու մասին, որը բացայայտօրէն օրինականացնելու է տարածաշրջանում հայկական մշակութային բոլոր արժեքների համակարգուած ոչնչացումը:

Բացի դրանից յայտնի է, որ Ադրբեջանի կողմից 2020 թ. սանձազերծուած պատերազմի ժամանակ ադրբեջանական զինուած ուժերը երկու անգամ բարձր ճշգրտութիւն ունեցող զէնքով հրթիռակոծել եւ լքօրէն վնասել են Շուշիի Ս. Ամենափրկիչ (Ղազանչեցոց) տաճարը: Աւերուել է նաեւ Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին (Կանաչ ժամ) այն բանից յետոյ, երբ ադրբեջանական զօրքերը հսկողութեան տակ են վերցրել այս քաղաքը: Վնասուել, պղծուել եւ ավերուել են նաեւ ուրիշ եկեղեցիներ, արձանագրութիւններ եւ խաչքարեր: Արբանեակային լուսանկարները փաստում են, որ ոչնչացուել են մի քանի ժամանակակից եւ պատմական գերեզմանատներ:

Ադրբեջանն արդէն իսկ ոչ վաղ անցեալում ոչնչացրել է Նախիջեւանեան Էջմիածնի տարածքում գտնուող հայ մշակութային ժառանգութիւնը, ինչն իր մէջ ներառում է Ջուղայի միջնադարեան հայկական գերեզմանատան հազարաւոր խաչքարերի եւ այլ յուշարձանների ամբողջական ավերումը:

Շար. Էջ 08

Պատմութեան Մէջ Այսօր

Յովհաննէս Բարսեղեան

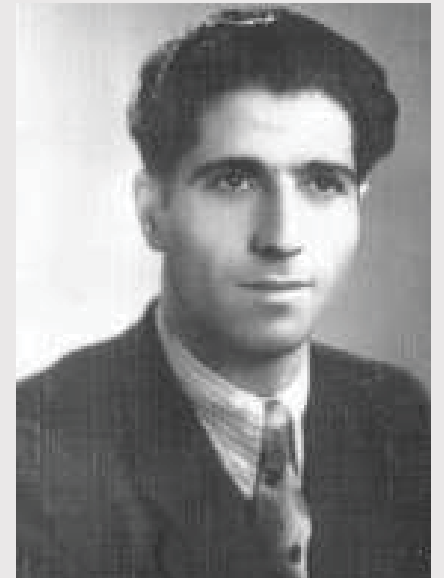
Յովհաննէս Խաչատուր Բարսեղեան (26 Յոկտեմբեր 1920, Մաստարա, Էջմիածին, Հայաստանի Առաջին Հանրապետութիւն - 2 Օգոստոս 2014, Երեւան, Հայաստան), հայ լեզուաբան, բանասիրական գիտութիւններու տոքթօր (1981), փրոֆեսոր (1982), ՀՀ գիտութեան վաստակաւոր գործիչ (1970), ՀՀ Նախագահի մրցանակակիր (2003), Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցի շքանշանի ասպետ (2010):

Աւարտած է Մաստարայի եօթնամեայ եւ Թալինի միջնակարգ դպրոցները: 1938-ին ընդունուած է ԵՊՀ լեզուագրական բաժանմունքը: 1941-ին 4-րդ տարեշրջանի ընթացքին, զօրակոչուած է բանակ, մասնակցած է Հայրենական Մեծ պատերազմին: Երրորդ անգամ ծանր վիրաւորուելէ ետք, 1943-ին աւարտելով բանակի ծառայութիւնը, շարունակած է ուսումը եւ 1944-ին աւարտած համալսարանը: 1945-1948 տոքթօրական վկայականը ստացած է ԵՊՀ-էն: 1952-ին, պաշտպանած է թեկնածուական, 1981-ին, տոքթօրական ատենախօսութիւն: 1955-ին անոր շնորհուած է տոգնետի, իսկ 1984-ին փրոֆեսորի կոչում:

1946-1948 Յովհաննէս Բարսեղեան եղած է ԵՊՀ հայոց լեզուի ամպիոնի դասախօս, որմէ ետք, մինչեւ 1958, Երեւանի հեռակայ պետական մանկավարժական հիմնարկի հայոց լեզուի ամպիոնի դասախօս: 1958-ին, ան կրկին տեղափոխուած է ԵՊՀ եւ 1969 ընտրուած է հայոց լեզուի ամպիոնի վարիչ:

1977-1985 եղած է բանասիրութեան բաժանմունքի ղեկավար, 1985-1990 հայոց լեզուի պատմութեան ամպիոնի հիմնադիր-վարիչ: Բարսեղեանը հեղինակ է քանի մը տասնեակ գիտական յօդուածներու, ավելի քան 20 մենագրութեան, որոնց շարքին՝ «Արդի հայերէնի բայի եւ խոնարհման տեսութիւն» (Երեւան, 1953), «Մանուկ Աբեղեանի հինգ հոլովի տեսութիւնը եւ նրա հին ու նոր քննադատութիւնները» (Երեւան, 1967), «Հայերէնի խօսքի մասերու տարբերակման տեսութիւնները» (Երեւան, 1975), «Հայերէնի խօսքի մասերի ուսմունքը» (Երեւան, 1980):

1964-էն սկսեալ, անոր խմբագրու-

թեամբ, լրացումներով ու մեկնութիւններով պարբերաբար լոյս կը տեսնէ «Թերմինաբանական ուղեցոյցը» (վերջինը՝ Երեւան, 2006):

Ան փրոֆեսորներ Թ. Խ. Յակոբեանի եւ Ստ. Տ. Մելիք-Բախշեանի հետ համահեղինակ է հինգ հատորեայ «Հայաստանի եւ յարակից շրջանների տեղանունների բառարանի»-ն (Երեւան, 1986-2001): Գործընկերներուն մահէն ետք, ան խմբագրած ու հրատարակութեան պատրաստած է յիշեալ բառարանի վերջին երկու ստուարածաւալ հատորները:

2003-ին, այդ եզակի բառարանն արժանացած է ՀՀ Նախագահի մրցանակ: Յովհաննէս Բարսեղեանի համահեղինակութեամբ կազմուած են հանրակրթական դպրոցի 4-րդ (Երեւան, 1970) եւ 5-7-րդ (Երեւան, 1965) դասարաններու «Հայոց լեզու» դասագիրքերը: Բարսեղեանը 1969-1972 եղած է ԵՊՀ կուսկոմիտէի առաջին քարտուղար:

1955-էն ան կատարած է ՀԽՍՀ Մինիստրների խորհուրդին առընթեր թերմինաբանական կոմիտէի, իսկ 1992-էն ՀՀ կառավարութեան առընթեր լեզուի պետական տեսչութեան հայերէնի բարձրագոյն խորհուրդի գիտքարտուղարի պարտականութիւնները:

1970-ին, Յովհաննէս Բարսեղեան արժանացած է ՀԽՍՀ գիտութեան վաստակաւոր գործիչի կոչման: Պարգեւատրուած է «Պատուոյ նշան» (1981), Հայրենական Մեծ պատերազմի Բ. աստիճանի (1985) շքանշաններով, «Մովսէս Խորենացի» եւ բազմաթիւ այլ մետալներով: ՀՀ Նախագահի մրցանակակիր (2003), Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցի շքանշանի ասպետ (2010):

Եգիպտականք (1)

ԱՐՄԵՆԱԿ ԵՂԻԱՅԵԱՆ

Այսօր կը սկսիմ նոր բնաբան մը՝ **Եգիպտագիտությունը:**

Որ շատ կը խօսի իմ սրտիս եւ որուն վրայ տարիներ աշխատած եմ՝ առանց մեծ արդիւնքի, որովհետեւ տարիքս չէր ներեր լրիւ ընկալելու նման նիւթ մը, որ շատ երիտասարդ՝ հազիւ 18-20 տարեկանի ուղեղ եւ յիշողութիւն կը պահանջէ: Իմն եղաւ ուշացած սէր մը, ըստ այսմ ալ՝ սորվածներու 95%-ը մոռցած եմ:

Այդ բոլորէն մնացած են թանկագին պատառիկներ, որ կը բաժնեմ բոլորիդ հետ:

Ա.Ե.

Եգիպտագիտութիւնը շատ ընդարձակ մարզ մըն է, որ կ'ընդգրկէ՝

--Եգիպտոսի պատմութիւնը՝ 3.200 Բա. մինչեւ 390 Բե.¹,

--Եգիպտոսի կրօնը,

--Եգիպտական ճարտարապետութիւնը,

--Եգիպտական գրականութիւնը,

--Նկարչութիւնն ու քանդակագործութիւնը,

--Եգիպտերէն լեզուն (իր տարբերակներով),

--Եգիպտական գիրերը (իրենց տարբերակներով):

Շատ քիչեր կը նուիրուին Եգիպտագիտութեան, որովհետեւ... ան այլեւս փոր չի կշտացներ, սակայն այդ սակաւ նուիրողները կը դառնան անոր ստրուկը ու այդպէս ալ կը մնան իրենց ամբողջ կեանքը. այսպիսիներէն թուենք՝ Jean-François Champollion, Karl Frédéric Lépsius (մեծ հայասերին հայրը), Auguste Mariette (Եգիպտական թանգարանի հիմնադիրը), Gaston Maspero, Kurt Sethe, sir Alan Gardiner, Gustave Jéquier, Gustave Lefebvre, Howard Carter (Թութանխամոնի դամբարանին գիւտարարը), Lord Carnarvon (Հովարդ Կարտերը գործը ֆինանսաւորող անգլիացի մեծահարուստը) եւ ուրիշներ:

Մենք պիտի խօսինք մասնաւորաբար Եգիպտական գիրերու մասին, որովհետեւ անոնք՝ այդ գիրերը, դարձան բանալին ամբողջ Եգիպտագիտութեան, մանաւանդ անոնք են որ սկզբնապէս գերեցին ապագայ մասնագետներու ու նուիրեալներու միտքն ու հոգին:

Յատկապէս այդ գիրերէն հնագոյնը՝ մեհենագիր տարբերակը (hyéroglyphes):

Ստորեւ նախաճաշակ մը, որ կու տայ Cléopatra (Կլեոպատրա) անունը: Ուրեմն կարելի է տառ առ տառ վերծանել գրութիւնը՝ լատինատառ արձանագրութեան առաջնորդութեամբ:

Սկսելու համար՝ ձախէն առաջին ուղղանկյուն-եռանկյունը C կամ K տառն է, անոր տակը գտնուող առիւծը՝ L է եւ այսպէս շարունակ:

* * *

Եգիպտոսը հնագոյն ժամանակներէ սկսած արժանացած է զանազան տիրակալներու, պատմաբաններու, գրաստիչներու, այլեւ հասարակ մարդկանց հետաքրքրութեան՝ առանց թօթափելու այն թանձր քողը, որ կը ծածկէր իր ինքնութիւնը: Այդ ինքնութեան խորքը կը գտնուէին մեհենագրերը, որ է գրային համակարգը ընդհանուր առմամբ, որ անծանօթ կը մնար:

Թուենք թէկու՞ Բա. Ե. դարու յոյն պատմաբան ու աշխարհագիր Հերոդոտոսը, որ շրջեցաւ ամբողջ երկիրը՝ հասնելով մինչեւ Վերին Եգիպտոս, ու այնքան հետաքրքրական տեղեկութիւններ կտակեց մարդկութեան ականատեսի իր գրիչով, սակայն ոչ մէկ բառ արձանագրած է ան Եգիպտական գրային համակարգին մասին:

Հին կտակարանին մէջ կը գտնենք հատուկէստ ակնարկութիւններ կարգ մը փարաւոններու անուններուն, չհաշուած Յովսէփ Գեղեցիկի ու անոր յաջորդներուն աւելի քան հինգհարիւրամեայ կեցութիւնը Եգիպտոսի մէջ:

1 Հնագոյն գտածոյի կրած արձանագրութիւնէն մինչեւ Եգիպտական մեհենագրերով գրուած վերջին գտածոյին արձանագրութեան թուականը, այսինքն՝ 3200 (Բա.) մինչեւ 394 (Բե.), երբ Հռոմի Թէոդոս կայսրը փակել տուաւ այն տաճարները, ուր տակաւին հին Եգիպտերէնը կը կիրարկուէր:

Այս բոլորը Եգիպտերէն ոչ մէկ տառի վերծանումին օգնած են:

Այդպէս ալ շարունակուեցաւ աւելի ուշ՝ հետագայ այցելութիւններուն կողմէ:

Եգիպտական գիրերը շարունակեցին առեղծուած մնալ:

Իսկ այդ գիրերը... ամէն տեղ էին. անոնք ողողած էին ամբողջ Եգիպտոսը, ուր ամէն կողմով, ամէն քար ու խիճ, ամէն շարժական ու անշարժ առարկայ ծածկուած էր գիրերով:

Ոչ մէկ մշակոյթ այնքան շատ կառչած է գիրին ու գրած է, որքան Եգիպտականը:

Եգիպտացիին համար գիրով ու գիրին շնորհիւ է, որ իրերը կ'իմաստաւորուէին, գոյութիւն կը ստանային ու կ'արժանանային յաւիտենականութեան, որուն խորհրդանշին էր գիրը, յատկապէս՝ մեհենագիրը:

Թութանխամոնի (Բա. 1341-1323) դամբարանէն դուրս բերուած մօտ 5.000 առարկաներէն բոլորը կը կրեն արձանագրութիւն մը՝ արքայական գահէն սկսեալ մինչեւ կառքը, մահճակալը, բազկաթոռները, պահարանները, տուփերը, մուճակները, նետերն ու աղեղները, մատանիներն ու օղերը, ամաններն ու գաւաթները, դգալներն ու դանակները, մանեակներն ու ապարանջանները, տեգերն ու նիզակները: Արձանագրութիւններով ծածկուած էին դամբարանին պատերը, յատկապէս այն թաղման խուցին, ուր գետնուած էր դագաղը՝ մէջը մոմիայով: Դագաղ ըսի, պետք է ճշդենք՝ մոմիան պարփակուած էր մէջմէջի դրուած հինգ դագաղներու մէջ, որոնց երեսները ամբողջութեամբ ծածկուած էին ոսկեայ թերթիկներով՝ իրենց փորագիր արձանագրութիւններով, ընդհուպ մինչեւ վերջինը, որ ոսկեայ մարդակերպ դագաղ մըն էր, ձոյլ ոսկիով կերտուած, որ կը գրկէր մոմիան, նմանապէս արձանագրութիւններով ծածկուած:

Այս իւրայայտուկ ու եզակի գանձը անվթար կը գտնէր Գահիրէի Եգիպտական թանգարանին մէջ, ուր յատուկ բաժանմունք մը յատկացուած է անոր: Այս արձանագրութիւնները ունէին քանի մը տարբերակներ, որոնց պիտի յընթացս ակնարկուի. ամէնէն տպաւորիչը մեհենագրերն էին, իսկ այդ դամբարանի բոլոր առարկաները արձանագրուած էին մեհենագրերով:

Գիտնաւք տակաւին, որ Թութանխամոնի դամբարանը ամենափոքրն է փարաւոններու դամբարաններուն, ուր կը գտնենք տասնապատիկ, երբեմն քսանապատիկ աւելի ծաւալուն դամբարաններ, որոնք օրին յորդած եղած են ոսկիով եւ մեհենագրերով. ոսկին մեծ ազահովտեամբ յափշտակուած է ժամանակի ընթացքին զանազողերու կողմէ, իսկ արձանագրութիւնները... ըստ ամենայնի մնացած են:

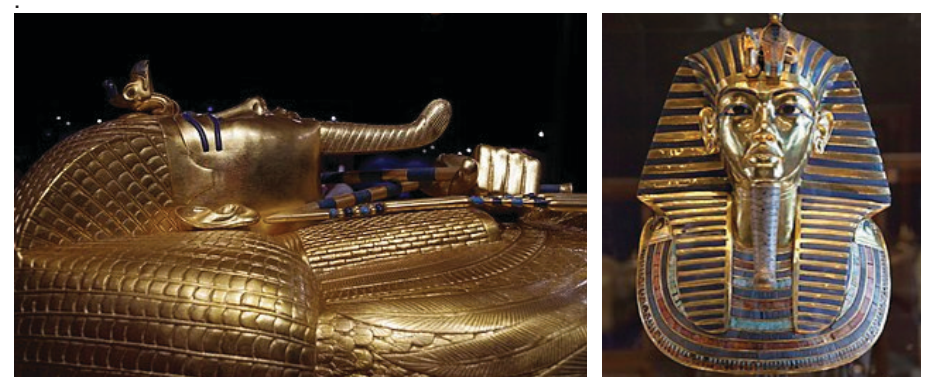

Թութանխամոնի թաղման խուցը

Հինգերորդ՝ ոսկեայ դագաղին բացումը

Ամենածաւալուն արձանագրութիւնները կը գտնուէին բուրգերու ներքին սենեակներու պատերուն ու առաստաղներուն վրայ: Միւս կողմէ՝ անցնող քանի մը դարերուն գտնուած են, - ու կը շարունակեն գտնուիլ, - հարիւրաւոր՝ յարաբերաբար աւելի համեստ դամբարաններ եւս՝ **մաս-թապա**-ներ, որոնք նմանապէս կը յորդին արձանագրութիւններով. ասոնց մեծ մասը դիմում են առ

Թութանխամոնի ոսկեայ մարդակերպ դագաղը՝ 110,4 քկ, ու ոսկեայ դիմակը՝ 10,32 քկ, որ անջատ է դագաղէն:

Մշակութային Արձագանգ

Ի՞նչ է Նշանակում Հինգալա Կամ Ռ՛վ Ե Հինգալան

ՌՈՒԲԻՆԱ ՕՅԱՆԵԱՆ

Շատերս լսել ենք հայերեն «Հինգալա» գեղեցիկ երգը: Այդ երգի սկզբից մինչև վերջ կրկնում է **Հինգալա** բառը: Բայց ի՞նչ է Նշանակում դա: Որպես նախաբան հաստատենք. Հինգալան անձնանուն է. կնոջ անուն է: Այս մասին առաջինը գրել է իրանահայ երաժշտագետ, բանասեր եւ մտաւորական Լիդա Բերբերեանը: Նրա գրութիւնը տպուել է ժամանակին Թեհրանում հրատարակուող «Հանդէս» գրական ու մշակութային եռամսեայում: Լիդա Բերբերեանի կազմած գրութիւնը սեղմ էր, ու յիշողութեամբ ասեմ,- Նա իր բացատրութիւնները տուել էր հենց Հինգալա անձնանունի շուրջ: Դիմեցի տարբեր բառարանների, որպէսզի աւելին իմանամ, բայց ոչ-մի տեղ չգտայ Հինգալա բառն ու անձնանունը: Լ.Բերբերեանը նշել էր, որ «Հինգալա» երգի հերոսուհին շումերական աստուածուհի է՝ Նոյն անունով: Առջանց հարթակներ ձեւաւորուելուց յետոյ եւս չկարողացայ իմանալ Հինգալայի մասին: Ոչ-մի տեղ բացատրութիւն չկայ: Առջանց մի քանի տեղ սխալ մեկնաբանութիւններ կան, որ Հինգալան նշանակում է «հինգ լալա»: Երբ որ կարդում ենք երգի բառերը եւ իմանում ենք երգի բովանդակութիւնը՝ «հինգ լալա» բացատրութիւնը տրամաբանական չի լինում: **Բայց...**Բերբերեանը տուել է Հինգալայի մասին լրիւ իմանալու

մի կարեւոր բանալի. **շումերական դիցաբանութիւնը**: Այդ բանալիով բացուեց դուռը, ու ես կարողացայ ամբողջապէս իմանալ թե՛ շումերական դիցաբանութիւնը, թե՛ շումերական **Նինգալ/ Նինգալա մեծագոյն աստուածուհին**: Բաւական է առջանց որոնել եւ իմանալ շումերների եւ նրանց աստուածների մասին:

Չկան շումերները: Շատ քչերն են իմանում շումերների աստուածների վերաբերեալ: Բայց շումերական այդ սիրավէպը, որ անցել է հայոց երաժշտութեան մէջ՝ դեռ երգում են հայերը, իհարկէ, առանց իմանալու թե ինչ է նշանակում Հինգալա, եւ ով է եղել Նա: Առիթ եմ ունեցել այս մասին հարցնելու հայ շատ երաժիշտների ու գրականութեան բնագաւառի գործիչների, բայց ոչ ոք չէր իմանում հարցի պատասխանը: Այս գրութիւնը

հաստատ կը հետաքրքրի Նաեւ նրանց:

* * *

Շումերները ապրում էին Միջագետքում: Հիւսիսային Միջագետք էր կոչւում միթանիների ու հիթիթների բնօրրանը: Հիթիթները Նոյն խեթերն են հայերէնում: Միթանիներն ու խեթերը համարւում է հայոց նախապապերը: Միջագետքն ու Հիւսիսային Միջագետքը ազդել են միմեանց վրայ՝ Նաեւ մշակութապէս: Հայոց եւ ժամանակի ուրիշ ցեղերի ու ազգերի հին աստուածների մասին կան բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ: Այս գրութեան նպատակը դա ներկայացնելը չէ:

Շումերական մեծագոյն աստուածուհի Նինգալը

Ես չգիտեմ շումերների Նինգալ մեծագոյն աստուածուհին համապատասխան է հայոց ո՞ր աստուածուհու հետ: Հայոց գերագոյն աստուածն էր Արամազդը, ու ոչ-մի յիշատակում չկայ նրա կնոջ մասին: Արամազդը համապատասխանում է իրանական Ահուրա-Մազդային եւ յունական Չեւսին: Նրա որդիներն են Միհր եւ Վահագն աստուածները, ու Անահիտ, Աստղիկ եւ Նանէ դիցուհիները: Հայոց դիցուհիները չեն կոչուել մեծագոյն: Բայց շումերական Նինգալը համարւում է շումերների մեծագոյն աստուածուհին: **Նինգալ անուն աստուգաբանութիւնն էլ Նոյնն է վկայում,- «Նին» այսինքն կին, ՏԻԿԻՆ, «գալ»՝ այսինքն մեծ, մեծագոյն**: Այս յոյժ մասնագիտական քննարկումները չշարունակենք ու

բաւարարուենք այսքանով: Նինգալի կեանքի մասին այստեղ բաւ է յիշատակել, որ Նա ապրել է Միջագետքի հարաւային շրջանում՝ «Ուր» հնադարեայ քաղաք-ամրոցում, որ համարւում էր շումերների մշակութային կենտրոնը: Դա ներկայ իրաքի հարաւն է: Պեղումների ժամանակ յայտնաբերուել է այդ քաղաքը եւ Նինգալին նուիրուած տաճարի աւերակները: Գալով սիրավէպերին,- Առանց մանրամասնութիւնների մէջ մտնելու՝ Նինգալ աստուածուհին ունեցել է սիրեկաններ ու սիրուհիներ: Իմանալու համար՝ թե ի՞նչ աւարտ է ունենում արկածներով լի նրա կեանքը, հետաքրքրուողները կարող են դիմել տարբեր տպագիր ու առցանց աղբիւրների: Հայերէնով որոնել «Նինգալ», իսկ անգլերէնով՝ որոնել Ningal. Հայերի մօտ պահպանուած ու մինչեւ հիմա երգուող «Հինգալա» երգը՝ հովիւի սերն է շումերական Նինգալ աստուածուհու հանդէպ: Հոգիւնը սովորական մարդ է՝ հասարակ խաւից, բայց Նինգալ/ Հինգալան բարձրաշխարհիկ է: Նա չի արժանանում Նինգալի սիրոյն, նուազում է սիրոյ երգը, յիշում է Նինգալ/ Նինգալա/ Հինգալայի վառ այտերն ու բոց աչքերը...Սարում տխրում է խեղճ հովիւը, խոր ծորում մնում է, որ իր բաժինն է կեանքից: Ներքեւի կապով Նորից լսենք այդ երգը, ու ամբողջութեամբ կ'իմանանք Հինգալային գովերգող հովիւի վիշտն ու տխրութիւնը:

«ՏԵՐԵԱՆԱԿԱՆ ՊՈՒԵՂԻԱՅԻ ՕՐ»՝ ԳԱՆՃԱՅԻ ՄԵՋ

24 Յուլիսին, Նինոծմինդայի Գանձա գիւղին մէջ, 55-րդ անգամ, նշուեցաւ «ՏԵՐԵԱՆԱԿԱՆ պուեղիայի օր»-ը: Համավարակին պատճառով երկամեայ ընդմիջումէ ետք՝ տօնը

նշուեցաւ առաջին անգամ: Այս մասին կը հաղորդէ jnews: Հիւրերը Նախ այցելեցին հայ մեծ գրող Վահան ՏԵՐԵԱՆԻ տուն-թանգարան եւ տուն-թանգարանի ցուցասրահ:

Այնուհետեւ, բաց դաշտի մէջ, նշուեցաւ տօնը, որուն ներկայ էին Վրաստանի խորհրդարանի Ախալքալաք-Նինոծմինդա շրջանէն պատգամաւորներ Սամուէլ Մանուկեանը եւ Սեյրան Կիւրեղեանը, Ախալքալաքի եւ Նինոծմինդայի քաղաքապետութիւններու տեղական

ղեկավարութիւնը եւ հիւրեր Թիֆլիսի տարբեր շրջաններէ: Բազմաթիւ ելոյթներուն յաջորդեցին համերգային համարները եւ Վահան ՏԵՐԵԱՆԻ բանաստեղծութիւններու

ընթերցումները: Ելոյթ ունեցան Նինոծմինդայի Մշակոյթի տան «Փարւանա», Գանձա գիւղի «Գանձեր» խումբերը, ինչպէս նաեւ անհատ կատարողներ:

Մշակութային Արձագանգ

Արցախի Մեջ Վանական Համալիրի Տարածքը Մաքրելու Ընթացքին Աճանագրություններով Խաչքար Եւ Տապանաքար Յայտնաբերուած Են

Արցախի հնագոյն պատմամշակութային վայրերէն մէկուն՝ Բոֆի Եղցի վանական համալիրին տարածքը բուսածածկոյթէն ու հողածածկոյթէն մաքրելու ընթացքին բացայայտուած են խաչքար մը եւ տապանաքար մը՝ իրենց արձանագրութիւններով։ Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ Արցախի թեմին փոխանցած տեղեկութիւններով՝ Արցախի թեմի առաջնորդ Գերաշնորհ Տէր Վրթանէս Եպիսկոպոս Աբրահամեանի օրհնութեամբ՝ Յուլիս 21-ին, Արցախի հնագոյն պատմամշակութային վայրերէն մէկուն մէջ՝ Բոֆի Եղցի վանական համալիր, իրականացուած են մաքրապատման աշխատանքներ։ «Օրհնաբեր այս գործողութիւնը ի կատար ածուեց Արցախի թեմի, «Պատմական միջավայրի պահպանութեան պետական ծառայութիւն» ՊՈԱԿ-ին, ինչպէս նաեւ Արցախի թեմի երիտասարդաց միութեան անդամներուն համատեղ ջանքերով եւ Տիկին Վիրճինիա Տէյվի-

սի ու SAVE ARMENIAN MONUMENTS (SAM) կազմակերպութեան հովանաւորութեամբ։ Աշխատանքը իրականացուեցաւ արժանապատիւ Տէր Մատթէոս քահանայ Դրասնցի կազմակերպմամբ ու ներկայութեամբ։ Իրենց աջակցութիւնն ու ներկայութիւնը ապահովեցին նաեւ Հոգեշնորհ Տէր Դերենիկ աբեղայ Սահակեանն ու Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ բարեշնորհ սարկաւազները։ Մշտապէս Արցախի կողքին կանգնած յարգարժան դոկտոր Մարինէ Մխիթարեան-Լազարի-

տուն թէ՛ կազմակերպչական եւ թէ՛ աջակցութեան առումով նոյնպէս մասնակիցը դարձաւ այս սուրբ գործին։ Մաքրապատման միացան նաեւ Հացի գիւղի երիտասարդները՝ գիւղապետի գլխաւորութեամբ, որոնք իրենց

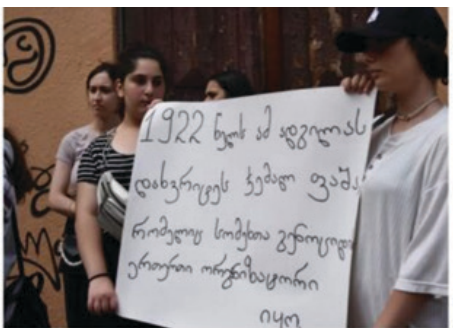
աշխոյժ մասնակցութեամբ մեծապէս նպաստեցին աշխատանքներուն։ Հոգեւորականաց դասի առաջնորդութեամբ՝ ներկաները աղօթքով սկսան բարեկարգման աշխատանքները», - յայտնած են Արցախի թեմէն։

Սփիւռքահայ Կեանք

Ճեմալ Փաշայի Ահաբեկման 100-ամեակին Առիթով Թիֆլիսահայ Ուսանողները Այցելած Են Նշուած Պատմական Վայրը

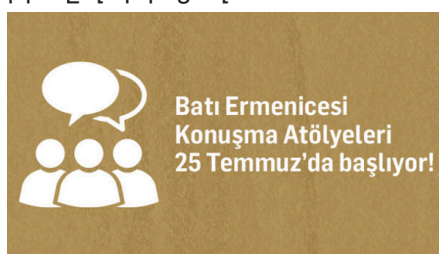
Յուլիս 21-ին, թիֆլիսահայ ուսանողները այցելած են 100 տարի առաջ սպանուած Ճեմալ Փաշայի ահաբեկման վայրը։ Ուղիղ 100 տարի առաջ, Յուլիս 21-ին, Թիֆլիսի այս վայրին մէջ, «Նեմեսիս» գործունեութեան ծիրէն ներս, Արտաշէս Գեորգեան եւ Պետրոս

Տէր-Պօղոսեան ահաբեկեցին Հայոց Ցեղասպանութիւնը կազմակերպած պարագլուխներէն մէկը՝ Ճեմալ փաշան, որ իր դաժանութեան համար ստացաւ «մսագործ» կեղծանունը։ Այս մասին կը տեղեկացնէ Վրաստանի Հայ Համայնք կազմակերպութեան Facebook-ի պաշտօնական էջը։

Պոլսոյ Մէջ Սկիզբ Կ'առնէ Արեւմտահայերէն Խօսակցութեան Համար Աշխատանոցը

Աշխատանոցը ուղղուած է հայերէնի հիմնական գիտելիքներ ունեցողներուն խօսակցական վարժութիւնը զարգացնելուն։

**Batı Ermenicesi
Konuşma Atölyeleri
25 Temmuz'da başlıyor!**

Աշխատութիւնները պիտի կայանան առաւելագոյն 10 մասնակիցներէ բաղկացող խումբերով։ Պահանջի համաձայն կարելի է նոր խումբեր ձեւաւորել, դարձեալ 10 հոգիի սահմանումով։ Դիմողներէն կը պահանջուի 200 ԹԼ-ի ուսման վարձք ամբողջ ծրագրին համար։ Նախագիծի մանրամասնութիւններու համար կարելի է դիմել Հրանդ Տիք Հիմնարկի կայքէջը։

Տեսակետ

Ամփոփագիր

ՈՌԻԲԵՆ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Հիմնուելով բազմակարծության մեր դաժանանքին վրայ, սիրով տեղ կու տանք մեր թերթին սիրելի բարեկամին հետևեալ գրութեան, առանց անպայմանօրէն կիսելու այնտեղ արտայայտուած բոլոր միտքերը:

«Խմբ.»

*«Քաղաքակրթութիւն մը կը կործանի իր հոգեւոր արժէքներէն հեռացումով, իր անդամներուն ինքնահաւանութեան պատճառով»:
«ՉԱՐԹՕՆԸ»*

Բազում են մեր հայրենակիցները՝ ի սփիւռս աշխարհի, որ անհանգիստ են եւ մտատանջ, թէ ի՞նչ պիտի լինի տիրող խաժամուժի վերջը, որ ստեղծուել է իշխանութեան եւ ընդդիմադիր հատուածների միջեւ: Մեղաւորն ու արդարը պիտի չփնտռեմ, այն իրաւական հարց է եւ թերեւս երկուստեք պարտականութիւնները ընկալելու՝ սխալ մօտեցում կայ՝ այն թողնենք մասնագէտներին վերծանելու, միայն թէ տիրող անտրամաբանական եւ ոչնչի չծառայող թոհ ու բոհի պայմաններում առաւելս թուլանում են երկրի դիրքերը թէ՛ ներքին եւ թէ՛ արտաքին աշխարհում, որից եւ ծնւում է ատելութիւն, հարազատ միջավայրի նկատմամբ եւ շատերի հայեացքն է ուղղուած դէպի արեւմուտք՝ առանց գիտնալու, որ այնտեղ չէ, որ պիտի գտնեն իրենց անդորրը, փոխանակ առարկայական մասնակցութիւն ունենալու բոլոր տեսակի անց ու դարձի: Չէ որ ընտրելու իրաւունքը՝ քուէն, հզօր՝ զենք է բանականութեամբ գործածելու պարագային: Վերջին ընտրութիւններին զանգուածի կէսից աւելին չէր մասնակցել քուէարկութեան, բայց այն վաւեր եւ օրինական է (լեգիտիմ նման շատ երկրների), որ բառացի նշանակում է, թէ մեր հասարակութիւնը թմբիրի մէջ է եւ անգիտակից, որ մեր գլխին դոմկլէսեան սուր է կախուած եւ մեր ոչնչացման հարցը դեռ շարունակում են անդադար որոճալ մեր հարեւանները, իսկ մենք թուրք որակելով միմեանց՝ իրար յօշոտելու քայլեր ենք ձեռնարկում ի հեճուկս ճիւղների: Այնքան մեր կողմը լուսն ուղարկելու այլեւս կարիք չունի, քանզի ոչ միայն մեր զինծառայողները, այլ ոմանք պատրաստ են մի քանի դոլարի դիմաց տեղեկութիւններ տալ թշնամուն՝ արարք, որ մեր պարտութիւնների պատճառ է եղած պատմական դարերի ընթացքին: Ամօթ է եւ ստոր:

Պիտի չանդրադառնամ քաղաքական գործիչ կոչւողների բռի, անկիրթ, զաւառական կեցուածքին թէ՛ ԱԺ կիստերի եւ թէ՛ որեւէ առիթով: Ատելութեան բռնկումը եւ ցուցադրումը ամենուրեք նոյնն է՝ ծայրայեղ, մինչեւ իսկ իւրաքանչիւրը իրաւունք է վերապահում ընթացիկ կանոնները արհամարհել, նոյնիսկ ոստիկանին ապտակել՝ վստահ լինելով, որ այդ քայլը իր իրաւունքների մաս է կազմում եւ օրինական է:

Անհերքելի է, որ մեր հայրենի հասարակութեան կմախքը վերականգնելու կարիք ունի, այլակերպ նա չի կարող եւ առկայ է նրա բացակայութիւնը, մանաւանդ լուսանցքում պահ մտած մտաւորականութիւնը, որ անհրաժեշտ տարր է երկրի վերակառուցման ընթացքին:

Ինքնակոչ «փրկարարները», որոնցից փրկուելը նոյնքան առաջնահերթ է, երկրում տիրող անյաջողութիւնների եւ անկումների հեղինակներից են՝ ինքնամաքրումի լուրջ խնդիր ունեն եւ անհրաժեշտ է նրանց ուղղորդել, բայց ինչպե՞ս, երբ իրար լսելու եւ հասկացուելու ունակութիւնից զուրկ են: Տարիներ է որ միեւնոյն հարցը տալով չեմ կարողանում պատասխան գտնել, թէ ի՞նչն է պատճառը եւ ո՞ր տրամաբանական սկզբունքներն են, որ թելադրում են կարեւորել իրար հակադրուելը, արդեօք ցեղային արատ է, որ ժառանգել ենք, թէ՛. . . չունեմ պատասխան, բայց վստահ եմ որ օտարութեան մէջ ձուլուելու առաջատար ենք:

Արդի՝ իշխանութիւն-ընդդիմութիւն բախումի ընթացքին, եթէ առաջինը, որ կատարեալ լինելուց հեռու է, իր ընթացիկ խնդիրները լուծելու հոգսերը ունի, ապա, ընդդիմութեան օրակարգ չունենալն արդէն ոչ միայն իր խնդիրն է, այլ ազգի, քանզի երկիրն է, որ մնում է առանց ճշգրիտ ծրագրի՝ այդ է հակադիր ուժերի գոյութեան իմաստն եւ առաքելութիւնը, եթէ կարողանան հասկանալ: 44-օրեայ դժոխքի պարտութեան բազում պատճառները կապուած արտաքին եւ ներքին քաղաքական ելեւէջների եւ տնտեսական, ռազմական սխալների

հետ թնջուկ դարձած ոմանց համար շահարկումի թեմա է եւ ամէն կողմից մեղադրեալ են փնտրում, եւ նոյնիսկ յաւակ-նողներ կան, որ կարծում են յայտարարում են, որ եթէ իրենք լինէին իշխանութեան ղեկավար, ապա այն չէր լինի, մինչեւ իսկ առաջին պատերազմի յաղթանակին տէր են կանգնում եւ անգետ են, որ՝ Գորդեան հանգոյց քակողների դարը վաղուց անցել է, մանաւանդ մեր երկրում, ուր բաւական տիրակալ են սուտն ու կեղծիքը՝ բոլոր բնազաւառներում: Յայտնի չէ, թէ արդեօք ստախօսութիւնից մեռնող եղե՞լ է: Ոչ ոք չի ցանկանում հասկանալ, որ այդ պատերազմը կորցրել էինք 1994-ին, երբ թշնամին ծնկադիր զինադադար էր խնդրում ռուսների միջնորդութեամբ: Մեր իմաստունները լաւագոյն առիթը չգնահատեցին, որ պէտք էր յանձնէին մեզ չպատկանող տարածքները՝ պահելով միայն Արցախը՝ անկախ մնալու պայմանով՝ ստորագրուած պայմանագրի դիմաց: Փոխարէնը բազում էին յոխորտացողները, թէ մինչեւ Պաքու կը գնան:

Չարիքի հետեւանքների ամբողջ ծանրութեամբ մեզ վրայ ճնշումով հանդերձ, դեռ իշխանութեան վերադառնալու լուրջ ցանկութիւն ունեցողների թիւը համալրուել է սերնդափոխ թեկնածուներով:

Արդի վեճերը «կապիտուլանտի» տրամաբանութեամբ ոչ մէկ հիմք ունեն եւ անհասկանալի է, թէ ինչո՞ւ Ադդամը եւ Ջեբրայիլը մեր հայրենիք համարելով մօտ քսան տարի պահեցին ամայի վիճակում, ուր անգամ առնետներ չկային եւ երբեւէ մենք չէինք կարող այդ տարածքները բնակեցնել, երբ արցախցիների երազը երեւանում հաստատուելն է իսկ երեւանցիների մեծամասնութեան հայեացքը՝ դէպի դուրս: Հիմնականում մեր պետական այրերը որպէս միասնական հանրութիւն ունէին անհասանելի մի ծրագիր, որից եւ մեր կրած կորուստները: Այլուր յանցաւոր փնտռելու կարիք չկայ:

Ցաւալի է, բայց նոյն պարզամտութեամբ եւ տարրական հոգեբանութեան բացակայութեամբ, առարկայական փորձ է արւում իշխանութիւնը վերագրաւել, որին հասնելու ճիշտ եւ օրինական ճանապարհը ընտրութիւններն են, որ շատերի կարծիքին չի համապատասխանում:

Իրաւունք ունինք յուսալ եւ հաւատալ, որ մօտ ապագային հայ հանրութիւնը հասունութեան շեմը կը հասի եւ տիրոջ իրաւունքով կը մասնակցի երկրի իրադարձութիւններին՝ հրաժարուելով իր կրաւորական, իմա՝ ազգակործան եւ հակապետական ընթացքից:

ՍԵՆ ՌԱՖԱԵԼ

Միջազգային Լուրեր

Քոսովոյի բանակը կը նախապատրաստուի մեր դէմ գործողութեան. Սերպիոյ նախագահ

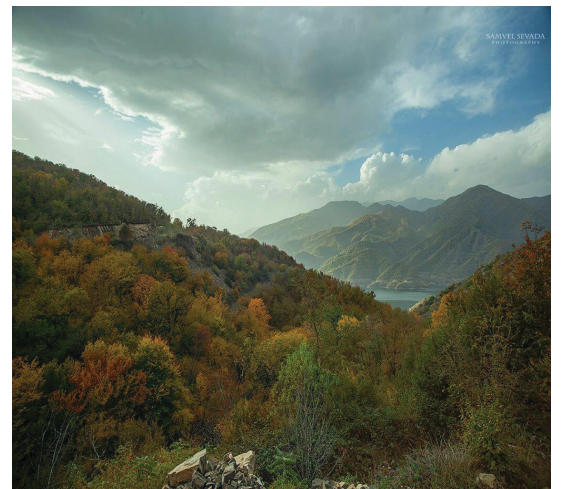
Սերպիոյ նախագահ Ալեքսանտր Վուչիչը յայտարարած է, որ ինքնահռչակ Քոսովոյի կառավարութեան բանակը գործողութեան կը պատրաստուի Քոսովոյի սերպերու նկատմամբ, կը հաղորդէ «Danas»-ը:

Վուչիչի խօսքով, Սերպիան երբեք նման ծանր ու բարդ իրավիճակի մէջ չէ եղած. «Փրիշինայի ռեժիմը կը փորձէ զոհ ներկայանալով, օգտագործել աշխարհի մէջ առկա տրամադրութիւնները», - ըսած է Վուչիչ:

Ան յստակեցուցած է, որ Քոսովոյի իշխանութիւնները կը փակեն Սերպիոյ կողմէ տրուած փաստաթուղթեր ունեցող քաղաքացիներու մուտքը եւ կը պահանջեն, որ անոնք վերագրանցեն մեքենաները Քոսովոյի համարանիշերով: «Անոնք նախապէս իրենց ստորագրած ամսուաները 21 թոն վառելիքով ուղարկած են «Եարինէ» եւ «Պրնիպ» անցակէտեր՝ նպատակ ունենալով թոյլ չտալ սերպական փաստաթուղթեր ունեցողներու մուտքը», - ըսած է Սերպիոյ նախագահը:

Սերպիոյ Պաշտպանութեան նախարարութիւնը, իր հերթին, հերքած է Քոսովոյի մէջ լարուածութեան իր մասնակցութեան մասին տարածուած տեղեկութիւնները, կոչ ընելով չհաւատալու ապատեղեկատուութեան: ՊՆ-ն յայտնած է, որ Սերպիոյ բանակը դեռ չէ հատած վարչական սահմանը եւ որեւէ կերպ չի մտած Քոսովոյի ու Մեթոխիայի տարածք», - ըսուած է յայտարարութեան մէջ:

Շար. Էջ 08

ՈՐՈՒ ԵՆ ԻՆՅԻ՝ ՈՂԵՆՈՐՈՒԹԻՆՆԵՐ

ԲԱԳՐԱՏ ԷՍԴՈՒԳԵԱՆ

«Վարչապետ Նիկոլ Փաշինեան հեռախոսազրոյց ունեցած է Թուրքիոյ Նախագահ Ռեճեպ Թայյէպ Էրտողանի հետ:

Երկու երկիրներու ղեկավարները ընդգծած են հայ-թրքական յարաբերութիւններու կարգաւորման գործընթացին կարեւորութիւնը, ինչ որ պիտի նպաստէ նաեւ տարածաշրջանին մէջ խաղաղութեան եւ կայունութեան ամրապնդման, շնորհաւորած են միմեանց Ատիայի եւ Վարդապառի տօներուն առթիւ:

Փաշինեան եւ Էրտողան տեղի ունեցած հեռաՎար զրոյցին մէջ ակնկալիք յայտնած են, որ Յուլիս 1-ին իրենց երկիրներու յատուկ ներկայացուցիչներու հանդիպման ժամանակ ձեռք բերուած պայմանաւորութիւնները շուտ կեանքի կը կոչուին: Հայաստանի եւ Թուրքիոյ յատուկ ներկայացուցիչները վերջին հանդիպման հետեւանքով հասած են պայմանաւորութեան երկու հարեան երկիրներու սահմանը բանալ երրորդ երկիրներու քաղաքացիներու համար, ինչպէս նաեւ Թուրքիա-Հայաստան եւ հակառակ ուղղութեամբ բեռնափոխադրումներ իրականացնել՝ օդային ճանապարհով:

Յիշենք որ Հայաստան-Թուրքիա ցամաքային սահմանը փակ է 1993 թուականէն այս կողմ»:

Այսպէս ներկայացուեցաւ Թուրքիոյ վերջին 20 տարիներու քաղաքական եւ յատկապէս ալ միջգզային յարաբերութիւններու ուղղութիւն տուող Նախագահ Էրտողանի եւ ՀՀ վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանի թէկուզ հեռաձայնով առաջին երկխօսութիւնը:

Ինչպէս ծանօթ է երկու երկիրներու միջեւ միջպետական յարաբերութիւններ գոյութիւն չ'ունին: Պատճառը Թուրքիոյ Հանրապետութեան Հայաստանի հանդէպ պատմական մերժողականութիւնն է:

Հայաստան մօտ 70 տարիներ իբրեւ Խորհրդային Միութեան 15 հանրապետութիւններէն մէկը, ուղղակի շփում չ'էր ունեցած հարեան երկրի հետ: Այս պահուն կ'ապրինք երկու երկիրներու միջեւ

յարաբերութիւններու բնականոնացման միտող գործընթաց մը: Ըստ Երեւոյթի այդ գործընթացը ետին թողած չորս հանդիպումներէն ետք տակաւին շատ հեռու է Եական յառաջընթաց մը ներկայացնել:

Վիեննայի 1 Յուլիսեան չորրորդ հանդիպումէն ետք արտասանուած որոշումները նշանակութիւն մը չ'ունին, քանի որ ցամաքային սահմանը փակ է երկու երկիրներու քաղաքացիներուն համար եւ թոյլ տրուած ապրանքներու օդային փոխադրութիւնը սնամէջ է, քանի որ Թուրքիա ցարդ չ'է վերացուցած Հայաստանի հանդէպ տնտեսական շրջափակումը:

Յօդուածի սկիզբին տեղադրուած մէջբերման մէջ կը կարդանք թէ Փաշինեան շնորհաւորած է մահմետականներու զոհ մատուցման տօնը, իսկ Էրտողան փոխադարձաբար մօտալուտ Վարդապառը:

Չաւեշտայի է այս հեռախոսահանդիպման պոլսահայ որոշ շրջանակներու մէջ պատճառած ոգեւորութիւնը:

Սուրբ Փրկիչ Հիւանդանոցի հոգաբարձութեան ատենապետը եւ իր անձամբ գլխաւորած Հայկական Հիմնարկներու Հարթակը անջատաբար պոլսահայ մամուլին մէջ տուած յայտարարութիւններով ողջունեցին այս զարգացումը:

Նման բնոյթի ելոյթով մը արտայայտուեցաւ նաեւ Սահակ Բ. Պատրիարք Սրբազանը:

Կասկած չկայ թէ աշխարհասփիւռ հայութեան մէջ պոլսահայութիւնը ամենամեծ ոգեւորութեամբ պիտի ողջունէ Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ բնականոն յարաբերութիւններու հաստատումը: Սակայն պարտինք տեսնել թէ տակաւին շատ հեռու ենք այդ հանգրուանէն:

Այս պահուն գոյացած ոգեւորութիւնը հեռու է նաեւ պոլսահայ հասարակութեան զգացումները ցոլացնել, երբ ան մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւի Ալիէի սպառնալիքներուն եւ Չանգեզուրի միջանցքի մը մասին յամառ պահանջներուն: Ուրեմն արտայայտուած գոհունակութիւնը կը միտի Թուրքիոյ գործող իշխանութիւնը փայփայելու:

«Ակօս»

ԲԱՆ ՈՒ ԳԻՐ

ԴՈՒ ՈՒԼԵՂԵԿԻՐ

Դու ուլեղեցիր, որ ես
Քեզ տիրութիւն անեմ,
Ու ես անտէր մնամ:
Ամեն, ամեն ինչ տամ,
Տեղը ոչինչ չառնեմ,
Ու քեզ ընկեր մնամ:

Դու իմ արևն առար
Եւ ուլեղեցիր, որ ես
Շնորհակալ լինեմ,
Ես անարև մնամ,
Բայց քո բախտի համար
Արևագալ լինեմ:

Դու ուլեղեցիր, որ ես
Քեզ թողնեմ ու գնամ,
Բայց և քոնը լինեմ,
Արցունքի մէջ մնամ
Ու սգի մէջ մնամ,
Եւ քո տօնը լինեմ:

ՀԱՍՏ ՍԱՐԵԱՆ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՕՐԱՑՈՅՑ

02 2022
ՕԳՈՍՏՈՍ

Կրկ Երկ Երեք Չորեք Հինգ Ուրբ Շաբ

	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

ԼԱՎԻՆԻԱ ՊԱՇՊԵՆԿ-ՄԵԼԻՔԵԱՆ
(1922 – 2005)

«Քանդակագործի արուեստանոցին մէջ»

Թրքական Բարքեր

Թրքական Թերթը «Չանգեզուրի Միջանցք»-ը Անուանած Է «Թուրանի Ճանապարհ»

Թրքական իշխանամերձ «Sabah» թերթի կայքը հրապարակած է «Թուրանի ճանապարհը կու գայ. Թուրքական պետութիւնները իրարու պիտի միացնեն» վերտառութեամբ յօդուած մը, ուր անդրադարձած է «Չանգեզուրի միջանցք»-ին՝ զայն անուանելով «Թուրանի ճանապարհ»: Այս մասին կը հաղորդէ Ermenihaber.am-ը:

Ըստ թրքական լրատուամիջոցին՝ Ղարաբաղի յաղթանակով Թուրքիոյ եւ Ասիոյ միջեւ բացուած է նոր միջանցք, որ իրարու պիտի կապէ 1.1 երրիւն տոլարի ՀՆԱ ունեցող թուրքախօս երկիրները:

Ընդգծուած է, որ Թուրքիա-Ազրայէճան առեւտրաշրջանառութիւնը կը կազմէ մօտ 4.5 միլիարդ տոլար, եւ նպատակ կայ զայն հասցնելու մինչև 15 միլիարդ տոլարի: Նշուած է, որ միջանցքի բացումով վերջ պիտի դրուին Վրաստանի եւ Իրանի տարածքով տարանցման վրայ կիրառուող

սահմանափակումներուն:

Ըստ կայքի պնդումին՝ կը նախատեսուի, որ այդ ուղին պիտի բացուի այս տարի, իսկ անոր շահագործումէն ետք՝ Հարաւային Կովկասի մէջ հնարաւոր պիտի ըլլայ ինքնիշխան տնտեսական համագործակցութեան:

Շար. Էջ 08

ՎԱՀԱՆ ԹԵԲԵԵԱՆ ՄԻՋՆ. ՎԱՐԺԱՐԱՆ

2022-2023 տարեշրջանի

ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԸ ԱՆՎՃԱՐ Է

- ✿ Հայեցի եւ Ազգային Դաստիարակութիւն
- ✿ Նկարագրակերտման Մրագիր / Character Education Program
- ✿ Կեանքի Հմտութիւններ / Life Skills
- ✿ Աշակերտակեդրոն Ուսուցում / Student Centered Learning
- ✿ Արտադասարանային Բազմազան Մրագիրներ
- ✿ Կրթական Արուեստագիտութեան Օգտագործում / Educational Technologies in the Classroom
- ✿ STEAM (Coding / Robotics)
- ✿ Հոգատար Միջավայր / Caring Environment

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

- Պրեզիդենտ Երկուշաբթի 19 Սեպտեմբեր
- Նախ. եւ Միջն. Երկուշաբթի 26 Սեպտեմբեր
- Մանկապարտեզ՝ Երկուշաբթի 3 Հոկտեմբեր

Արձանագրութիւնները կը շարունակուին Սեպտեմբեր 6-էն սկսեալ՝ Երկուշաբթիէն Ուրբաթ, կէսօրէ առաջ ժամը 9-12

01/260525
01/260574

info@vahantekeyan.com

www.vahantekeyan.com

Թրքական Բարքեր

Թրքական Թերթը «Չանգեզուրի Միջանցք»-ը Անուանած Է «Թուրանի Ճանապարհ»

Սկիզբը Էջ 07

Կրկին ընդգծուած է, որ «Չանգեզուրի միջանցք»-ը չինական «ՄԵԿ գօտի, մԵԿ ճանապարհ» նախագիծի տեսանկիւնէն մեծ կարեւորութիւն ունի: Ըստ այդմ՝ երբ «միջանցք»-ը յանձնուի շահագործման, Ազրայէճանի դիրքը, որ կը գտնուի Թուրքիոյ

եւ Չինաստանի միջեւ, «ՄԵԿ գօտի, մԵԿ ճանապարհ» նախագիծի տեսանկիւնէն պիտի ամրապնդուի, իսկ Չանգեզուրը կարելորդ այլընտրանքային ուղի կրնայ դառնալ «ՄԵԿ գօտի, մԵԿ ճանապարհ» նախագիծին համար, որուն նշանակութիւնը ռուս-ուկրաինական պատերազմէն ետք մեծցած է:

Դաւանելով ռամկավար եւ ազատական սկզբունքներ, կը հաւատանք բազմակարծութեան եւ ազատ խօսքի իրաւունքի: Զետեաբար՝ թերթիս մէջ հրատարակուած գրութիւնները անպայման չեն արտայայտեր խմբագրութեան տեսակետը: Կամքէ անկախ սպորձած վրիպակներու պարագային, կ'ապաւինին յօդուածագիրներուն եւ մեր ընթերցողներուն ներողամտութեան:

ԿՈՉ

Հայկական Մշակութային Ժառանգութեան Ոչնչացման Վտանգը Արցախում

Սկիզբը Էջ 02

Մենք, գիտաժողովի մասնակիցներս, դիտարկում ենք, որ հայկական Նիւթական եւ ոչ Նիւթական մշակութային արժեքներն Արցախում եւ Նրա շուրջ **խիստ վտանգուած են:**

Մենք կոչ ենք անում.

1. որ բոլոր քաղաքական եւ հասարակական դերակատարները, ինչպէս նաեւ միջազգային կազմակերպութիւնները ներգրաւուեն Արցախում եւ Նրա շրջակայքում մշակութային արժեքների ու վտանգուած բնակչութեան պաշտպանութեան գործին,
2. որ բոլոր որոշում կայացնողները մշակութային արժեքների եւ մարդու իրաւունքների պաշտպանութիւնը դարձնեն Ադրբեջանի հետ ցանկացած տեսակի համագործակցութեան նախապայման,
3. որ ներկայումս հակամարտութեան կարգաւորման շուրջ եւ խաղաղութեան համաձայնագրի կնքման նպատակով տարբեր մակարդակներում տարուող բանակցութիւններում նաեւ հաշուի առնուեն արցախահայութեան իրաւական շահերը: Միայն արդար խաղաղութիւնը կարող է երաշխաւորել մշակութային արժեքների եւ մարդու իրաւունքների կայուն պաշտպանութիւնը, ինչին Ադրբեջանը պարտավորուել է միջազգային իրաւունքի համաձայն,
4. ապահովելու, որ Եւրոպական միութիւնն ու Նրա անդամ երկրները բարձրացնեն նաեւ պատմութեան վերանայման, մարդու իրաւունքների պաշտպանութեան եւ Արցախում մշակութային արժեքների վտանգուածութեան եւ ոչնչացման խնդիրները, երբ Ադրբեջանի հետ էներգակիրների մատակարարման շուրջ բանակցութիւններ են ընթանում եւ համաձայնութիւններ կնքուում,
5. որ Ադրբեջանը անսահմանափակ իրաւունք տա գիտնականներին, ԵՈՒՆԵՍԿՕ-ին եւ միւս միջազգային կազմակերպութիւններին՝ Արցախում եւ շրջակայ տարածքներում գտնուող մշակութային կոթողների այցելութեան համար եւ չարգելի հաւատացեալների մուտքը պաշտամունքի վայրեր:

Կազմակերպիչներ՝

Մարտին Թամբէ, դր., փրոֆ., բազմ. պատուոյ դր., Գյոթինգեն

Անդրեաս Մյուլլեր, դր., փրոֆ., Զիլ

Դազմար Յելլեր, դր., Բենսհայմ

Յարութիւն Գ. Յարութիւնեան, դր., Երեւան

Մասնակիցներ եւ կոչը ստորագրողներ՝ աշխարհի չորս կողմէն ականաւոր եկեղեցականներ եւ ակադեմականներ

ԱՄՈՒՍՆԱՅԵԱԼԸ

Ուրախութեամբ իմացանք Ճոնի Օրջանեանի պսակադրութեան մասին ընդ Կարին Հայտոյթեանի:

Այս ուրախ առիթով լաւագոյնը կը մաղթենք Նորապսակ ամուլին ինչպէս նաեւ ջերմապէս կը շնորհաւորենք երիտասարդ պսակադրեալներուն ծնողները, յատկապէս Վերապատուելի Դոկտ. Փոլ Հայտոյթեանն ու իր ազնիւ տիկինը՝ Մարալը:

Միջազգային Լուրեր

Քոսովոյի բանակը կը նախապատրաստուի...

Սկիզբը Էջ 06

Քոսովոյի իշխանութիւնները աւելի վաղ յայտարարած էին, որ յաջորդ շաբթուրէն Սերպիոյ քաղաքացիները, որոնք մուտք պիտի գործեն Քոսովոյի տարածք, պիտի ստանան սահմանը հատելու վերաբերեալ

ժամանակաւոր փաստաթուղթեր, իսկ սերպական փաստաթուղթերը պիտի համարուին չգործող: Փրիշթինայի մէջ յայտարարած են, որ այդ որոշումը պատասխանն է Պեկրա-տի՝ Քոսովոյի կողմէ տրուած վկայականները չճանչնալու գործողութեան: